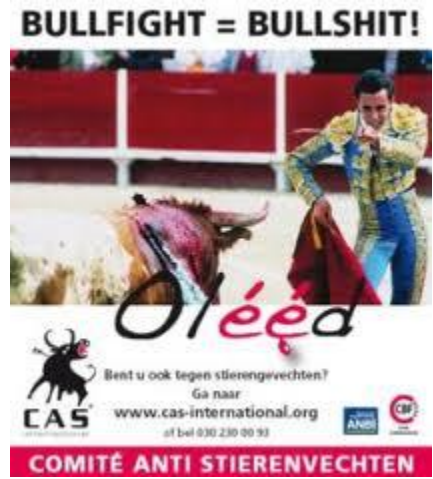

DIERENWELZIJNSRECHT

Opleiding Escala, Drongen, 22/10/2014

Prof. Dr. G. Van Hoorick

DIEREN IN DE SAMENLEVING

- Mens en dier door de eeuwen heen: een gespannen relatie, o.m.:
 - jacht op (→ consumptie, ...) en bestrijding van wilde dieren (→ veiligheid, ...)
 - vangen van dieren (later ook invoer van nieuwe soorten door kolonisatie) (→ gezelschap, recreatie, ...)
 - domesticatie (oerrund → rund, wolf → hond, ...) (→ gezelschap, taken uitvoeren, ...)
 - ruimte-inname → aantasting van leefgebieden van wilde diersoorten (gevolg: uitsterven van wilde soorten)
 - doorgedreven fokken (rund → dikbil, ...) en intensivering (→ massaconsumptie, ...)
 - genetische manipulatie ... (grote uier $\neq$ BSE-resistent ?)

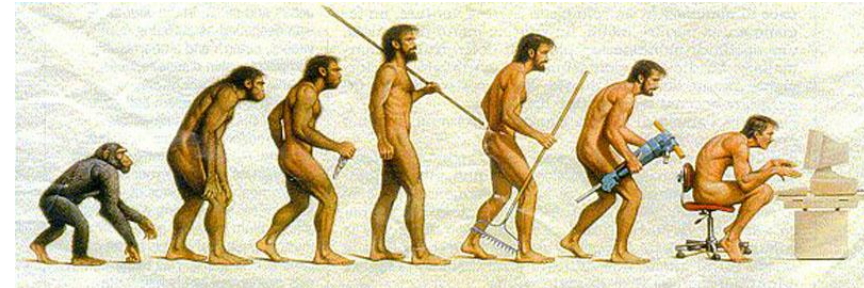
evolutie van de kiloknaller

Na miljoenen jaren ontwikkeling van dinosauriër naar oervogel was daar de kip: *Gallus gallus domesticus*. Een loopvogel, die het grootste deel van haar tijd scharrelend doorbrengt, op zoek naar zaden en insecten. Ze is een sociale vogel, die samen met haar groepsgenoten voor de kleintjes zorgt. De kip van nu echter, is geen echte kip meer. Door jarenlang doorfokken op steeds goedkoper vlees is de 'kiloknallerkip' ontstaan: een explosief groeiend kuiken met een topzwaar lichaam.

De 'kiloknallerkip' heeft al na enkele weken het gewicht van een volwassen dier. Deze snelle groei put haar volledig uit. Veelal heeft ze moeite met ademen en is lopen zeer pijnlijk. Haar zwakke lichaam is vatbaar voor ziektes. Daarom krijgt ze vaak antibiotica in haar voedsel. Terwijl een echte kip zo'n 6 jaar oud wordt, ligt de 'kiloknallerkip' al op een leeftijd van 6 weken in de supermarkt. Ze is dan nog een kuiken.

Laat een kip weer kip zijn. Koop geen kiloknallers.

DIEREN IN DE SAMENLEVING

- Gebruik van dieren in de huidige samenleving, o.m.:
 - voedsel: producten ervan (melk, ...), of dieren zelf (vlees, ganzenlever, ...), ook massaconsumptie (intensieve veeteelt, overbevissing, ...)
 - gebruiksgoederen: pelzen, lederwaren, ivoor, tijgerbeen, ...
 - gezelschap: honden, katten, vissen, exotische dieren, ...
 - recreatie: dierentuinen, circusdieren, jacht, ...
 - tradities & godsdienst: ritueel slachten, stierengevechten, visjesdrinken, zangwedstrijden, ...
 - laboratoria: proefdieren, ...
- Houding van de mens t.o.v. dieren in de huidige samenleving:
 - aandacht voor dierenbescherming/dierenwelzijn en soortenbescherming
 - geen grote ommezwaai in de productie- en consumptiepatronen

DIEREN IN HET RECHT

- Dieren als rechtsoBJECTEN of rechtssubJECTEN
 - rechtssubJECTEN: dieren als dragers van rechten
 - voorbeelden in vonnissen in de middeleeuwen: stier ter dood veroordeeld omdat hij boer heeft doodgetrapt, hond opgehangen omdat hij hand had afgebeten ...
 - geen voorbeelden in wetgeving, uitzonderingen daargelaten (Rome: stedelijke verordening die de katten het recht geeft te zwerven)
 - pleidooi door sommige auteurs (Peter Singer, Tom Regan) en dierenrechtenverenigingen (→ [Universele Verklaring voor de Rechten van het Dier](#), 1987) – 2010: masterproef grondrechten voor primaten

DIEREN IN HET RECHT

- rechtsoBJECTEN: dieren als voorwerp van bescherming
 - als specimen van een soort → soortenbescherming (onderdeel van de natuurbescherming)
 - regels over vangen, houden, verkopen, ...
 - regels over bescherming leefgebieden
 - regels over bescherming gedomesticeerde soorten (biologische diversiteit)
 - als individu → dierenbescherming, dierenwelzijn
 - regels over houden, verkopen, ..., slachten, ...
 - in sommige landen (o.m. Duitsland) als zorg van de overheid in grondwet opgenomen (=/= dieren als rechtssubjecten), alsook art. 13 VWEU (sinds 2009): “*rekening houden ...*”

DIEREN IN HET RECHT

- soms moeilijke grens: regels over transport van exotische dieren, verbod op houden van bepaalde wilde soorten, ...
- soms op gespannen voet: bestrijding Canadese ganzen in natuurgebieden, bestrijding van vos omwille van weidevogels, ...
- argumenten pro en contra:
 - kinderen, geesteszieken, foetussen; zij kunnen ook niet voor henzelf opkomen maar hebben rechten → oplossingen: dierenadvocaat (Zwitserland), ...
 - probleem van het vereiste bewustzijnsniveau: pijn en geluk ervaren, ..., idee van goed en kwaad, ...
 - recht als middel om maatschappij van de mens te ordenen
 - pragmatische houding $\neq$ marginalisatie

Soortenbescherming en dierenwelzijn: [Canadese gans](#), [vos](#)

SOORTENBESCHERMING

- Bestrijding schadelijk geachte soorten
 - georganiseerde klopjachten, via premies, ...
 - “grote” predatoren: beer, wolf (nog spoor in Veldwetboek tot 1990 !), vos (nu felle discussie), roofvogels (slechts vanaf 1972 beschermd), ...
 - kleine roofdieren: steenmarter, bunzing, wezel, hermelijn, ... (nog steeds onder wild in Jachtdecreet 1991, maar ondertussen beschermd)
- tot in de 19^e eeuw ook (nu onbegrijpelijke) soorten zoals kikkers, egels, mollen, ...
- tegenwoordig vooral soorten die andere (terechte of onterechte) maatschappelijke belangen schaden zoals kraaien, eksters, konijnen, houtduiven, vossen, ...

SOORTENBESCHERMING

- Jacht, visserij, en vogelvangst, bescherming geëxploiteerde soorten
 - regels omtrent de jacht en de visserij ter behoud van het wild- en visbestand: schoontijden vanaf 15^e eeuw, ...
 - bescherming van bossen en leefgebieden van het wild: koninklijke jachtdomeinen, lijsterbesstruiken in 16^e eeuw beschermd in Bayern, natuurgebieden in Afrikaanse kolonies (verdrag uit 1933), ...
 - jacht op trekvogels tot ver in 20^e eeuw
 - vogelvangst tot 1972 voor consumptie of liefhebberij, daarna beperkt tot vinken e.d. voor de vinkeniers (tegenwoordig geen vinkenvangst meer)
- Bescherming van nuttige en opvallende soorten
 - vanaf midden 19^e eeuw: nuttig voor de landbouw als insecteneters, of opvallend
 - nachtegaal en grasmus 1846, meerdere insectenetende vogelsoorten 1873 (zwaluw, mezen, ...; lijstensysteem), kikkers 1890, egel 1893, ...
 - Polen: Bialowiecza woud Polen natuurreservaat voor bizon in 14^e eeuw, arenden beschermd, zeehonden in Engeland in 19^e eeuw, ...

Nuttige soorten – Schadelijk geachte soorten

SOORTENBESCHERMING

- Bescherming ecologisch waardevolle (of alle) soorten
 - sinds midden 20^e eeuw
 - Beneluxovereenkomst 1970, Vogelrichtlijn 1979 en K.B. 1972: in beginsel alle vogelsoorten beschermd
 - bij andere diersoorten, vooral zoogdieren, wordt in Europa niet van het beschermingsbeginsel uitgegaan → mol, veldmuis, zwarte rat, ... zijn in Vlaanderen onbeschermd
 - voor het houden en de handel in uitheemse soorten: CITES 1973 → bedreigde soorten: geen handel, anders wel (schril contrast met behandeling inheemse soorten)
 - groot probleem vormt achteruitgang van de leefgebieden, ...
- Behoud van biologische diversiteit
 - sinds eind 20^e eeuw: Biodiversiteitsverdrag 1992, ...
 - bescherming ook van cultuursoorten (gedomesticeerde soorten): Brabants trekpaard, oude rundrassen, ...

Beschermd of onbeschermd ?

DIERENBESCHERMING

- Bescherming tegen wreedheid en mishandeling
 - pas in 19^e eeuw ontstaan: dierenbeschermingsverenigingen → publieke opinie
 - Sw. 1867
 - bescherming van eigendom: bescherming andermans dieren (daarbij verbod paarden, trek- of lastdieren om te brengen door vergiftiging strenger bestraft dan bij louter gezelschapsdier)
 - dierenbescherming: bescherming van dieren tegen buitensporige wreedheden en mishandelingen
- Dierenbeschermingswet 1929: overname bepalingen uit Sw.: bescherming van dieren tegen buitensporige wreedheden of mishandelingen; verbod op bepaalde concrete praktijken: blind maken van zangvogels, diereengevechten, ... (zulke wreedheden zijn nu soms nog toegelaten in bepaalde landen: hanengevechten, ...)
- Dierenbeschermingswet 1975: bescherming van dieren tegen lijden: tegen wreedheden en mishandelingen, ook tegen verwaarlozing (onvoldoende zorg besteden aan dieren onder zijn hoede), ...

DIERENBESCHERMING

- Bevordering van het dierenwelzijn
 - Dierenwelzijnswet 1986: bescherming van dieren tegen lijden en bevordering van het welzijn van dieren; d.i. nieuwe dimensie, waarbij tevens meer aandacht is voor de economische en sociale realiteit (intensieve veeteelt, explosieve stijging gezelschapsdieren, toename handel in (wilde) dieren, wetenschappelijke (dieren)experimenten, ...)
 - soorten dieren: gezelschapsdieren, landbouwhuisdieren, proefdieren, circUSDieren, dieren in dierentuinen, ...
 - levensfases van de dieren: vangen, kopen, houden, verkopen, kweken, vervoeren, ingrepen uitvoeren, slachten, ...
 - knelpunt: moeilijk om productie- en consumptiepatronen om te gooien → eerder werken in de marge (maatschappelijk aanvaardbaar maken van ...)
 - overbevissing, intensieve veeteelt, houden van wilde soorten als gezelschapsdier, ...
- artikelsgewijze overlopen van de [wettekst](#)

Productie- en consumptieprocessen

BEVOEGDHEIDSVERDELING

Federale bevoegdheden

- vroeger: dierenwelzijn (staatshervorming Di Rupo → naar gewesten)
- justitie: burgerlijk recht, ... → burenhinder, aansprakelijkheid voor fout, aansprakelijkheid voor dieren, procesrecht, ...
- in-, uit- en doorvoer uitheemse dieren → CITES
- Noordzee

Gewestelijke bevoegdheden

- dierenwelzijn (staatshervorming Di Rupo → naar gewesten)
- natuurbescherming (incl. soortenbescherming), ook bestrijding van wilde diersoorten
- jacht
- milieuvergunningen
- lokale besturen → overlast, ...

OVERLAST DOOR DIEREN

Complexe materie ...

- Onderscheid (jacht)wild – andere wilde dieren – huisdieren – achtergelaten huisdieren (problematiek van de res nullius)
- Onderscheid tussen dieren op uw eigen erf en dieren op andermans erf
- Onderscheid tussen optreden van de burger en van de overheid
- Onderscheid tussen wetgevende/reglementerende bevoegdheid en “uitvoerende” bevoegdheid van de overheid, en rol van de rechter
- Onderscheid tussen preventieve actie en financiële vergoeding
- Onderscheid (bij de preventieve actie) tussen terugdrijven, (individueel) verdelgen, ... tot uitroeiingscampagnes
- Bestrijkt jachtwetgeving, soortenbeschermingswetgeving, dierenwelzijnswetgeving, gewasbeschermingswetgeving, ...

JACHTWILD

B.v. (wilde) konijnen, houtduiven, vossen, ...

Welke soorten ? grof wild (o.m. ree en everzwijn), haas, fazant, patrijs, Canadese gans, grauwe gans, smient, wilde eend, houtduif, konijn, vos

Res nullius tot de inbezitname

- normaal niemand verantwoordelijk
- toch wel: jachtrechthouder of (als jacht en bestrijding niet mocht) overheid

Jacht (binnen de openingstijden)

- door jachtrechthouder
- vooral schieten
- grof wild, haas, fazant, patrijs, Canadese gans, grauwe gans, smient (enkel bij schade aan landbouw), wilde eend, houtduif, konijn, vos

Terugdrijven (altijd)

- door eigenaar en gebruiker (konijnen: eigenaar kan ook zelfs doden)

JACHTWILD

Bijzondere bejaging (buiten normale openingstijden)

- door jachtrechthouder
- vooral door schieten
- grof wild (met afschotplan); Canadese gans, grauwe gans en wilde eend (voor landbouw); kievit (voor luchtvaart); houtduif en konijn (voor landbouw); vos (voor schade aan percelen)

Bestrijding (buiten openingstijden)

- konijnen (schieten/vangen, door jachtrechthouder (*reguleringsplicht*), bijzondere veldwachter, of gebruiker)
- vossen (schieten/vangen door bijzondere veldwachter; kastvallen)
- verwilderde katten (reguleringsacties; jachtrechthouder, eigenaar, gebruiker en bijzondere veldwachter zetten alle “diervriendelijke en pijnloze middelen in” om te reguleren; kastvallen; in principe niet schieten maar ...) (*reguleringsplicht*)

JACHTWILD

Bestrijding (buiten openingstijden)

- Canadese gans, grauwe gans, houtduiven (bij schade; houtduiven door bijzondere veldwachters gans het jaar; om redenen van natuurbeheer eieren schudden van Canadese gans en grauwe gans, ook schieten en afvangen met netten)

Schadevergoeding

- procedure voor burgerlijke rechter tegen jachtrechthouder (onderscheid: konijnen, grof wild, overig wild)
- administratieve procedure (vergoeding uit MINA-fonds) indien jacht op soort niet was geopend en bestrijding niet mocht (aanvraag bij ambtenaar, ...)

BESCHERMDE DIERSOORTEN

B.v. huismus, kikker, zilvermeeuw, ...

Welke soorten ? alle wilde soorten vogels, amfibieën en reptielen, heel wat soorten zoogdieren en vissoorten, slechts enkele insectensoorten

B.v. niet: stadsduif, veldmuis, mier (behoudens bosmier), wesp, ...

Res nullius

- normaal niemand verantwoordelijk
- toch wel: overheid

Bestrijding van bepaalde vogelsoorten

- ekster, gaai, kauw, kokmeeuw, zilvermeeuw, zwarte kraai
- door eigenaar, enz. (cf. jacht)
- individueel, na afwijking van het ANB
- slechts om welbepaalde redenen (luchtverkeer, gewassen, fruitteelt, fauna)
- geen andere bevredigende oplossing
- schieten, trechtersvallen, klepkooien

BESCHERMDE DIERSOORTEN

Bestrijding van bepaalde diersoorten

- individueel, na afwijking van het ANB
- afwijkingen van de bescherming voor bepaalde beschermde diersoorten
- slechts om welbepaalde (ruime) redenen (volksgezondheid of openbare veiligheid, schade aan gewassen, vee, bossen, visserij of wateren en behoudens bij vogels (!) ook andere goederen, ...)
- geen andere bevredigende oplossing
- gunstige staat van instandhouding

Beheerregeling

- algemeen, vastgesteld door de minister
- bestrijding van bepaalde beschermde of onbeschermde diersoorten
- inhoudelijke voorwaarden voor bestrijding blijven van toepassing

Schadevergoeding

- administratieve procedure (vergoeding uit MINA-fonds) indien bestrijding niet mocht (aanvraag bij ambtenaar, ...)

“SCHADELIJKE” DIERSOORTEN

O.m. gewasbeschermingswetgeving

Verdelging kolonies van kraaiachtigen en spreeuwen

- K.B. 1987 – in strijd met Europese wetgeving en bevoegdheidsverdeling
- aanzienlijke schade aan teelten → Minister van Landbouw kan verdelging bevelen
- door grondbezitter of –gebruiker, met vuurwapens, door wegnemen van nesten of broedsels of met bestrijdingsmiddelen (spreeuwen: door overheid, eventueel met explosieven en netten) (*verdelgingsplicht*)

Verdelging muskusratten

- nieuwe vestigingsplaats melden aan burgemeester
- grondbezitter en –gebruiker moet medewerking verlenen aan de uitroeiingscampagnes door een openbaar bestuur (personeelsleden Vlaams Gewest, derden) (fuiken, klemmen en andere tuigen gedogen) (*gedoogplicht*)

Verdelging ratten

- moeten steeds onmiddellijk worden verdelgd (*verdelgingsplicht*)
- gouverneur van de provincie: uitroeiingscampagnes

“SCHADELIJKE” DIERSOORTEN

Verdelging van veldmuizen

- bij veldmuizenplaag met grondbezitter of –gebruiker verdelgen op zijn kosten, volgens onderrichtingen van het Vlaamse Gewest (vroegere Dienst Plantenbescherming) (*verdelgingsplicht*)
- Vlaamse Gewest: uitroeiingscampagnes

Verdelging i.k.v. hondsdolheid

- federale Minister van Landbouw kan ter bestrijding van de hondsdolheid de verdelging van “wilde vleeseters” (bunzing, vos en wezel) of van andere wilde dieren, en van zwervende honden en katten bevelen

[Verdelging wespennesten

- brandweer (noodoproep ter bescherming van mensen)]

DIERENWELZIJNSWET

Alle dieren (ook wilde) in relatie tot de mens

Niemand mag, uitgezonderd bij overmacht, handelingen plegen die niet door deze wet zijn voorzien en waardoor een dier zonder noodzaak omkomt of zonder noodzaak een verminking, een letsel, of pijn ondergaat (art. 1)

Een gewerveld dier mag slechts worden gedood door een persoon die daarvoor de nodige kennis en bekwaamheid heeft en volgens de minst pijnlijke methode. Tenzij in geval van heirkraft en noodzaak mag het enkel ter dood gebracht worden onder verdoving of bedwelming (art. 15, eerste lid). / Is het doden van een gewerveld dier zonder verdoving of bedwelming volgens de gebruiken van de jacht of de visvangst of op grond van andere rechtsvoorschriften toegelaten, of gebeurt dit in het kader van de wetgeving ter bestrijding van schadelijke organismen, dan mag het doden enkel verricht worden volgens de meest selectieve, de snelste en de voor het dier minst pijnlijke methode (art. 15, tweede lid)

Minimumnormen: gelden altijd, ook voor onbeschermden/"schadelijke" diersoorten – vragen: mieren in de tuin verdelgen proportioneel in het licht van art. 1 ? doden huismuis nergens toegelaten, ook nergens verboden; is dan enkel art. 15, tweede lid en niet het eerste lid van toepassing ?

GEMEENTE

Bevoegdheden gemeenten: waken over zindelijkheid, gezondheid, gezondheid, veiligheid en rust in het openbaar , o.m. 6° *“het verhelpen van hinderlijke voorvallen waartoe rondzwervende kwaadaardige of woeste dieren aanleiding kunnen geven”* en 7° *“tegengaan van alle vormen van openbare overlast”* (art. 135, § 2 N.Gem.W.)

Gemeenteraad: gemeentelijke politieverordeningen (niet strijdig met hogere normen) (art. 199 N.Gem.W.); politiestraffen en administratieve sancties o.m. administratieve geldboete tot 250 euro voorzover niet gesanctioneerd door wet/decreet/ord (overlastboetes)

College van burgemeester en schepenen: tijdelijke politieverordeningen op het wegverkeer (art. 130bis N.Gem.W)

Burgemeester: uitvoering van o.m. politieverordeningen (art. 133, eerste lid N.Gem.W.); in geval van ernstige stoornis van de openbare rust of andere onvoorziene gebeurtenissen dat dringend optreden vereist, politieverordeningen die later worden bekrachtigd (art. 134 § 1 N.Gem.W.); voorlopige sluiting van een inrichting bij niet naleving voorwaarden uitbating indien de bevoegdheid niet bij andere overheid ligt , die later wordt bekrachtigd (art. 134ter N.Gem.W.)

AANSPRAKELIJKHEID

Verantwoordelijkheid bij eigenaar/bewaarder van het (toegeëigende) dier (dus behoudens uitzonderingen niet bij res nullius)

- B.v. langdurig blaffen van honden; bijtincidenten met honden; paard slaat op hol; rattenplaag bij gebuur; ...
- Niet: overlast door meeuwen, ...

Strafrechtelijke/Burgerlijke aansprakelijkheid

Vordering wegens burenhinder (art. 544 BW)

Vordering wegens aansprakelijkheid voor fout of als bewaarder van het dier (art. 1382 e.v. BW)

In vele gevallen is klacht bij politie/toezichthouders mogelijk (ook strafrechtelijke aansprakelijkheid)

- B.v. overlast door dieren is verboden in gemeentelijke politiereglement
- B.v. nachtlawaai (misdrijf in Strafwetboek)
- B.v. overtreding milieuvoorwaarden van hinderlijke inrichting (inbreuk op Milieuvergunningsdecreet)

CASE 1.

ZILVERMEEUW

Overlast: lawaai, lastig vallen mensen, uitwerpselen, ...

Res nullius

Beschermde diersoort

Personen (ook gemeenten) kunnen afwijking van de bescherming vragen aan ANB
(concreet: Oostende doorprikken van eieren door brandweer op flatgebouwen)

Gemeenten kunnen politieverordeningen maken ter bescherming van openbare gezondheid
enz. eventueel bestraft met overlastboete (concreet: niet voederen, vuilniszak niet te vroeg buiten, ...)

Op langere termijn: overheden kunnen ook denken aan andere maatregelen:

- afvalbeleid: type vuilniszakken, ...
- stedenbouwkundig beleid: daken onaantrekkelijk maken voor meeuwen, ...
- beheerregeling overeenkomstig het Soortenbesluit voor alle kustgemeenten

Financiële vergoeding MINA-fonds enkel indien bestrijding niet zou mogen

CASE 2. VOS

Overlast: predatie van kleinvee (kippen, ...) ; zondebok ...

Res nullius

Jachtwild (niet totaal onbeschermd)

Jacht open 01/10-14/02

Bijzondere bejaging open 15/02-14/03 en 15/05-30/09

- Dus schoontijd in feite slechts 15 maart tot 14 mei
- Regels: max 500 m rond shade-percelen; eigenaar moet verklaren preventieve acties te hebben genomen volgens code vastgesteld door minister, melding vooraf aan ANB

Ook altijd > 50 m van burcht

Bestrijding (ganse jaar) door bijzondere veldwachters

Opm: in Nederland 's nachts maar 7 % natuurreservaten, Vlaanderen 1 %; jacht en bestrijding in 2007 toont aan 2/3e populatie afgeschoten

Financiële vergoeding jachtrechthouder (fout aantonen, moeilijk) of MINA-fonds enkel indien bestrijding niet zou mogen

BEDENKINGEN OVERLAST DOOR DIEREN

Complexe materie, maar indien het gaat om bepaalde soort toch niet echt een “kluwen” ...

Verantwoordelijkheid bij eigenaar (huisdieren), jachtrechthouder (wild) en overheid (wild of beschermde soorten, indien bejaging of bestrijding niet mocht)

Gemeente heeft bepaalde bevoegdheden, daardoor heel wat mogelijkheden, en opereert binnen al de hogere wetgeving

Naast (nieuwe) natuurbeschermingswetgeving, ook verouderde wetgeving die beter zou worden afgeschaft of gemoderniseerd (verdelgingsplichten, gedoogplichten, ...)

Statuut in natuurbeschermingswetgeving is vrij beslissend voor de vraag hoe soepel kan worden bestreden en dikwijls van Europese oorsprong en soms niet zeer logisch (Vogelrichtlijn: alle wilde vogelsoorten beschermd, ook opportunisten ...; Habitatrictlijn: slechts bepaalde wilde zoogdiersoorten beschermd, geen opportunisten en veel voorkomende) – Toch niet de klok terugdraaien: sommige landen zoals Duitsland: ook alle wilde zoogdiersoorten beschermd (behoudens bruine rat); beschermd statuut noopt tot nadenken vooraleer te bestrijden, onbeschermd statuut nauwelijks ...

Dierenwelzijnswetgeving speelt op dit punt een weinig belangrijke rol en hoe sommige bepalingen in samenhang met de soortenbeschermingswetgeving moeten worden geïnterpreteerd is niet steeds duidelijk